

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Jaromír Maláč

Čtvrtstoletí katedry matematiky pedagogické fakulty UJEP

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 18 (1973), No. 2, 97–99

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138508>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1973

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

Čtvrtstoletí katedry matematiky pedagogické fakulty UJEP

Jaromír Maláč, Brno

Dekretem presidenta republiky ze dne 27. X. 1945 č. 132 Sb. a zákonem z 9. 4. 1946, č. 100 Sb. byly zřízeny pedagogické fakulty, mezi nimi i pedagogická fakulta brněnské university. Splnilo se bezmála stoleté úsilí pokrokového učitelstva o vysokoškolskou přípravu učitelů základních škol. Výuka na brněnské pedagogické fakultě byla zahájena 10. 11. 1946. Po organizační a pracovní stránce se fakulta členila na semináře, které byly základní jednotkou vědecké i pedagogické práce. Ve stud. roce 1950–51 se přešlo na systém kateder.

Matematický a deskriptivní seminář byl personálně dobře zajištěn. Jeho vedoucí prof. KOUTSKÝ vybral družný kolektiv odborně i metodicky schopných spolupracovníků. Vědecké i pedagogické zaměření semináře tvůrčím způsobem ovlivnili vynikající profesori přírodovědecké fakulty: OTAKAR BORŮVKA, EDUARD ČECH, VLADIMÍR KNICHAL, JOSEF NOVÁK a LADISLAV SEIFERT, kteří po řadu let v semináři přednášeli.

V semináři se pracovalo jednak odborně, především na kolektivních učebnicích matematiky, jednak v ideologické oblasti. Vedle prací na učebnicích překládali členové semináře sovětské metodické i odborné publikace. Pravidelně byly diskutovány ideologické problémy, např. partie vznikající publikace prof. Koutského *Matematika a dialektický materialismus*.

Slibný rozvoj vědecké a pedagogické práce nových universitních fakult brzdily časté organizační změny: Pedagogické fakulty byly v r. 1953 přeměněny ve dvouleté Vyšší školy pedagogické, v r. 1959 ve čtyřleté Pedagogické instituty, jejichž vnitřní organizace byla pozměněna již za dva roky. Teprve v r. 1964 se obnovená pedagogická fakulta vrátila opět do svazku university. Tato organizační opatření nebyla však jedinou příčinou odchodu vysoce kvalifikovaných pracovníků naší katedry. Vždyť počet odborníků, kteří v příznivých podmínkách pro vědeckou práci na tomto pracovišti vyrostli, byl značný vzhledem k jejich nedostatku na jiných vysokých školách.

Prof. dr. Karel Koutský, DrSc., přešel v r. 1952 na přírodovědeckou fakultu, když vedl již od r. 1951 v té době jedinou její katedru matematiky. Pro práci na pedagogické fakultě měl prof. Koutský velmi dobré předpoklady ze své mnohaleté činnosti středoškolského učitele a autora četných studií z oboru elementární geometrie a teorie čísel. Nadto byl prof. Koutský pro své nesčetné originální pracovní náměty výrazným typem vedoucí osobnosti vědeckého týmu.

Vynikající znalec syntetické geometrie a výborný vysokoškolský učitel profesor dr. JAN SRB byl v r. 1953 ustanoven vedoucím katedry geometrie přírodovědecké fakulty Komenského university.

Na bratislavskou přírodovědeckou fakultu odešel již v r. 1949 docent dr. MILIČ SYP-

TÁK, CSc., publikující vědecké práce z diferenciální geometrie v n -rozměrném euklidovském prostoru. Po smrti prof. Srba v r. 1964 převzal vedení katedry geometrie.

Na přírodovědeckou fakultu Palackého university přešel v r. 1950 docent dr. JOSEF ŠIMEK, který dodnes vede v Olomouci katedru geometrie. Doc. Šimek pracuje odborně v elementární deskriptivní geometrii v oboru rovinných konstrukcí odvozených z prostorových útvarů a v teorii vyučování matematice. Je hlavním autorem a spoluautorem 13 učebnic pro základní a střední školy.

Prvý doktor pedagogických věd brněnské pedagogické fakulty prof. RNDr. JOSEF BREJCHA, CSc., byl povolán v r. 1951 na katedru matematiky Vysoké školy stavitelství, z níž v r. 1956 vzniklo Vysoké učení technické v Brně, na jehož strojní fakultě vede prof. Brejcha katedru matematiky a po 10 let zastával funkci proděkana. Vědecká a publikační činnost prof. Brejchy zahrnuje obory elementární geometrie, deskriptivní geometrie a didaktiky matematiky. Rozsáhlá je jeho činnost jako autora soutěžních úloh pro studující i pro širší matematickou veřejnost.

Ani po velmi citelném personálním oslabení se katedra matematiky nezpronevěřila svému poslání. Hlavní zásluhu o další vědeckou a didaktickou činnost měli – žel předčasně zemřeli – docenti dr. FRANTIŠEK BALADA (1902–1961) a dr. EMIL MASTNÝ (1907 až 1960).

Docent Balada vedl po odchodu prof. Koutského oddělení matematiky a od r. 1959 spojenou katedru matematiky a fyziky na Pedagogickém institutu. Vědecky pracoval doc. Balada v oboru deskriptivní geometrie a historie matematiky. Známa je jeho publikace *Z dějin elementární matematiky*, SPN 1959. V časopisu *Matematika ve škole* publikoval 30 historických studií. Mimoto byl autorem historických poznámek v řadě učebnic matematiky.

Známostou publikací docenta Mastného je *Úvod do analytické geometrie lineárních útvarů a kuželoseček*, ČSAV 1953. Jeho přínos didaktice matematiky tvoří pět středoškolských učebnic a 17 obsáhlých odborně metodických článků v časopisu *Matematika ve škole*.

Z mimoškolní činnosti členů katedry uvádíme:

Pedagogická a odborná vědecká práce dostává po nástupu prof. dr. LADISLAVA KOSMÁKA, CSc., do funkce vedoucího katedry v r. 1971 ucelenou koncepci v semináři *O nových směrech ve vyučování matematice*. Současně plní členové katedry fakultní i resortní úkoly zaměřené na modernizaci výuky a na aktivizaci žáků. Pět učitelů katedry získalo za práce z těchto oborů doktorát přírodovědy.

V přípravě modernizace školské matematiky pracovali členové katedry na státním plánu „Výzkum nového pojetí obsahu a metod práce ve vyučování matematice a fyzice“ i sledováním a usměrňováním experimentu na vybraných brněnských školách. V posledních letech vedou učitelé katedry v 11 okresech Jihomoravského kraje semináře pro přípravu učitelů na modernizovanou výuku matematiky.

V uplynulých 25 letech vykonali členové katedry stovky přednášek pro učitele matematiky, pracují v krajském pedagogickém ústavu, v krajském výboru matematické olympiády, v matem. pedagog. skupině JČMF, organizují vědecký studentský kroužek i zájmové kroužky žáků všeobecně vzdělávací školy.

Od r. 1946 publikovali pracovníci katedry rozsáhlejší vědecké práce, četné studie ve

Sborníku fakulty, skripta pro posluchače a více než 120 odborně metodických a historických článků v ústředních časopisech. Podíleli se rovněž na vydání více než 20 učebnic pro všeobecně vzdělávací školy a téhož počtu metodických příruček pro učitele.

Společenský význam práce členů někdejšího matematického semináře byl oceněn státními vyznamenáními „Za zásluhy o výstavbu“ (prof. Koutský, prof. Brejcha) a „Za vynikající práci“ (doc. Šimek). Čestným členem JČMF byl jmenován prof. Koutský, jubilejní medaile JČMF obdrželi prof. Srb, doc. Balada a doc. Mastný.

Pokud jde o životopisná data, pracovní zaměření a vědeckou publikační činnost bývalých členů naší katedry, odkazují na informativní publikace: KOŠŤÁL, R.: *Vznik a vývoj pobočky JČMF v Brně*. JČMF 1967 (prof. Koutský); SYPTÁK, M.: *K 65. narozeninám profesora Jana Srba*. Časopis pro pěstování matematiky, 88 (1963), 382; GRAJCIAR, M.: *Šestdesiatročné jubileum docenta Miliča Syptáka*. Matematický časopis, roč. 17 (1967), 79; MALÁČ, J.: *25 let katedry matematiky pedagogické fakulty University J. E. Purkyně v Brně*. Katedra matematiky, 1971.

Vzdáváme hold práci vynikajících členů jubilující katedry tím, že připomínáme přínos jednotlivců i celého kolektivu v oboru didaktiky matematiky. Současně vyzvedáme komplexní úkoly zaměřené na modernizaci školské matematiky, které převzali a plní pracovníci katedry po celou dobu její existence. Zamýšlíme se nad minulostí, abychom si ověřili cesty a metody k zvládnutí nových současných úkolů.

Matematik není ten, kdo je zběhlý jen v obtížných výkladech, ale ten, kdo zvyknuv matematické přísnosti při různých objevech a důkazech, dovede vyvozovat v přesném a neochvějném pořádku pravdu skrytou v přírodě. Bez užítku jsou oči tomu, kdo chce spatřit nitro věcí, a nemá rukou, aby je odhalil. Bez užítku jsou ruce tomu, kdo nemá oči, jimiž by prozkoumal věci již odhalené. Právem můžeme nazvat chemii rukama a matematiku očima fyziky. Avšak jako jedna od druhé nutně potřebuje při zkoumání vnitřních vlastností těles pomoc, tak naopak obě nezřídka uvádějí lidský rozum na zcela různé cesty. Chemik, který při každém pokusu spatřuje různé a často neočekávané jevy a výsledky, což jej láká, aby rychle dosáhl užítku, se směje matematikovi, který se obírá zdánlivě marným pře-

mýšlením o bodech a přímkách. Matematika naproti tomu přesvědčují o správnosti jeho počůek jasné důkazy, takže podle nevyvratitelných a souvislých závěrů zjišťuje neznámé vlastnosti veličin, dívá se spatra na chemika, který jako by se obíral jen praxí a bloudil uprostřed množství neuspořádaných pokusů. Matematik, který přivykl čistému papíru a lesklým rýsovacím nástrojům, protiví si chemický kouř a popel. Proto dodnes tyto dvě sestry, které obecný užitek tolik spojuje, většinou přiváděly na svět syny s tak různými názory. A to je příčina, proč dokonalé chemické učení nebylo dosud spojeno s hlubokým poznáním matematiky.

M. V. LOMONOSOV